

KËSHILLI KOMBËTAR SHQIPTAR
НАЦИОНАЛНИ САВЕТ АЛБАНСКЕ НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ
NATIONAL COUNCIL OF ALBANIAN NATIONAL MINORITY

KËSHILLI KOMBËTAR SHQIPTAR
NË REPUBLIKËN E SERBISË

Raport mbi gjendjen e Bashkësisë Shqiptare në Serbi

Bujanoc, shtator 2015

KËSHILLI KOMBËTAR SHQIPTAR DHE BAZA JURIDIKE

Me Ligjin mbi Këshillat kombëtare të pakicave kombëtare, i cili veçanërisht rregullon mënyrën e themelimit, kompetencat dhe financimin e Këshillave kombëtare të pakicave kombëtare, nëpërmjet të cilit (në aspektin legjislativ) bashkësia shqiptare do të mundte ti realizoj të drejtat e saj kushtetuese për vetadministrim, në: kulturë, arsim, informim në gjuhën amtare dhe përdorimin zyrtar të gjuhës shqipe me shkrimin e saj.¹

Në çdo rast, Ligji ka vendosur sistem të qëndrueshëm i cili shkon në të mirë të Këshillit kombëtar, përfshinë një sërë fushash, dhe kësaj Këshilli gëzon kompetenca relativisht të gjera.

Megjithatë, duhet theksuar që lëshimet e bëra gjatë hartimit të Ligjit si dhe mos harmonizimi me dispozitat e ligjeve tjera, krijojnë probleme serioze kur është në pyetje zbatimi praktik.

Duke marrë parasysh që financimi i Këshillit kombëtar shqiptar, pjesërisht varet nga numri i institucioneve të shpallura si institucione të rëndësishme së veçantë për pakicën shqiptare, si dhe numrin e anëtarëve të bashkësisë kombëtare shqiptare me regjistrimin e fundit të popullsisë. Tani më është i njohur fakti për institucionet e BE-së, që financimi në bazë të numrit të popullsisë është keqpërdorur nga shteti dhe kësaj është dëmtuar rëndë Këshilli kombëtar shqiptar.

Prandaj, me që Ligji ishte aprovuar për her të parë në vitin 2009, ashtu mjaftueshëm intervali kohor ka treguar që shumë dispozita të ligjit kanë nevojë të konkretizohen, plotësohen dhe harmonizohen (apo të sillen ligj i ri) me qëllim të zbatimit praktik efikas. Arsye shtesë është edhe vendimi i Gjykatës kushtetuese mbi shpalljen kundërkushtetuese të dispozitave të ligjit.²

Pas zgjedhjeve demokratike të mbajtura me 26 tetor 2014, në Këshillin kombëtar shqiptar përbërja e re është konstituuar me datë 24 nëntor 2015. Numëron gjithësejt 15 anëtarë, kryetarin e Këshillit, Organin ekzekutiv dhe gjashtë komisione.

¹ Neni 1 i Ligjit mbi këshillat kombëtare të pakicave kombëtare “Gaz. zyrtare RS”, nr. 72/2009.

² Vendimi i Gjykatës kushtetuese me të cilin vërtetohet si jo kushtetuese dispozitat e Ligjit mbi këshillat kombëtare të pakicave kombëtare “Gaz. zyrtare RS”, nr. 20/2014

PËRDORIMI I SIMBOLEVE KOMBËTARE

Serbia vazhdon të aplikoj legjislacion restriktiv në raport me përdorimin e simbolit kombëtar shqiptar, duke u thirrur në Ligjin mbi mbrojtjen e të drejtave dhe lirive të pakicave kombëtare.³ Si pasojë e kësaj dispozite ligjore, kryetarët e Këshillit kombëtar shqiptar për shkak të përdorimit të simbolit kombëtar ndiqen me procedura gjyqësore nga autoritetet e shtetit.

REGJISTRIMI I VITIT 2011

Siç e dini anëtarët e pakicës kombëtare shqiptare, kishin bojkotuar regjistrimin e vitit 2011 të cilët kryesisht jetojnë në komunën e Preshevës, Bujanocit dhe Medvegjës. Rreth 80-90% e tyre kishin bojkotuar regjistrimin e popullsisë.

Ne konsiderojmë që organet qendrore shtetërore duhet plotësuar kushtet objektive të cilat do të mundësonin regjistrimin e popullsisë, veçanërisht kthimin e të shpërngulurve shqiptar në vendbanimet e tyre në komunën e Medvegjës, në zonat malore të komunës së Bujanocit dhe Preshevës. Shpërngulja e tyre kishte ndodhur në verën e vitit 1999 pas vendosjes në këto zona të trupave ushtarake dhe policore të Serbisë, të kthyer nga Kosova.

Gjatë regjistrimit të popullsisë të vitit 2002, në Serbi ishin të regjistruar 61.647 shqiptar, ndërsa me regjistrimin e vitit 2011 janë të regjistruar gjithësejt 5.809 Prandaj, shihet qartë që numri aktual prej 5.809 nuk është i saktë.

Megjithatë, gjatë kësaj periudhe organet qendrore të shtetit nuk kanë aplikuar fleksibilitet, veçanërisht në komunat e Preshevës, Bujanocit dhe Medvegjës gjatë vendosjes dhe realizimit të të drejtave në bazë të numrit që jetojnë në këto komuna. Meqenëse shteti disponon me shumë mekanizma me të cilët do të mblidhte të dhënat e nevojshme mbi numrin e anëtarëve të pakicës shqiptare në Serbi, deri në momentin e paraqitjes së këtij raporti shihet qartë që mungon vullneti institucional për ta realizuar mbledhjen e të dhënave lidhur me numrin e popullsisë. Por, në anën tjetër organet qendrore gjatë sjelljes së vendimeve mbi realizimin e të drejtave kolektive për pakicën shqiptare në Serbi, bazohen në po ato të dhëna.

³ Shih nenin 16 të Ligjit.

KËSHILLI KOMBËTAR SHQIPTAR
НАЦИОНАЛНИ САВЕТ АЛБАНСКЕ НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ
NATIONAL COUNCIL OF ALBANIAN NATIONAL MINORITY

Gjithashtu, gjatë gjithë kësaj kohe ka munguar qasja proaktive e organeve qendrore të shtetit për të vendosur një dialog proaktiv të besueshëm dhe të drejtpërdrejt me përfaqësuesit politik shqiptar.

TOLERANCA DHE MARRËDHËNIET NDËRETNIKE

Niveli i mirëkuptimit në mes të popullsisë, kur është fjala për mbrojtjen e të drejtës për gjuhë të anëtarëve të bashkësisë kombëtare shqiptare, relativisht është i lartë, por edhe gjithashtu është e pranishme në masë të madhe ksenofobia dhe paragjykimet ndaj shqiptarëve. Në vend se të ulet numri i sulmeve me motive etnike të drejtuara ndaj anëtarëve të pakicës kombëtare shqiptare dhe pronave të tyre ende janë të pranishme, përfshirë edhe sulmet e dhunshme.

Konkretisht gjatë tetorit të 2014-tës, ishin sulmuar furrat e bukës me pronarë shqiptar në Novi Sad, Sombor, Stara Pazovë dhe Vršac. Ndërsa, deri në momentin e paraqitjes së këtij raporti organet e ndjekjes nuk kanë bërë identifikimin e kryesve dhe kësaj nuk janë zbardhur rastet.⁴

Gjithashtu gazeta informative “www.Blic.rs” e cila ka mjaft ndikim në opinionin e gjithëmbarshtëm në Serbi, ato ditë pas ngjarjes së “Dronit” në ndeshjen futbollistike Serbi-Shqiperi kishte bërë raportime skandaloze në përgjithësi për shqiptarët, e cila në kuptimin makinerik kishte “kontribuar” në shtimin e gjuhës së urrejtjes.

Në bazë të studimeve⁵ distanca më e madhe etnike është ndaj shqiptarëve. 40% e qytetarëve serb nuk i vjen mirë që shqiptarët të jenë shtetas të Serbisë, dhe 70% e serbëve do të kishin refuzuar të krijojnë familje me shqiptarët.

PERSONAT E SHPËRNGULUR, VRASJET DHE AMNISTIA

Siç theksuam më lartë, gjatë verës së vitit 1999 ka ndodhur shpërngulja e një numri të konsiderueshëm të bashkësisë shqiptare nga vendbanimet e tyre në komunën e Medvegjës, në zonat malore të komunës së Bujanocit dhe Preshevës. Shpërngulja e tyre kishte ndodhur në verën

⁴<http://www.slobodnaevropa.org/content/osude-napada-na-lokale-i-pekare-albanaca/26642197.html>
<http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/135/Hronika/1724890/Novi+napadi+na+pekare+Albanaca.html>

⁵ ”Dometi tranzicije od socijalizma ka kapitalizmu”, obavili Fondacija Fridrih Ebert, Centar za slobodne izbore i demokratiju i Centar za studije socijalne demokratije, i “Odnos građana prema diskriminaciji u Srbiji“ objavljen od Poverenika za zaštitu ravnopravnosti.

KËSHILLI KOMBËTAR SHQIPTAR
НАЦИОНАЛНИ САВЕТ АЛБАНСКЕ НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ
NATIONAL COUNCIL OF ALBANIAN NATIONAL MINORITY

e vitit 1999 pas vendosjes në këto zona të trupave paralimilitare, ushtarake dhe policore të Serbisë, të kthyer nga Kosova.

Një pjesë e tyre kanë ikur në vendet e Evropës perëndimore, ndërsa një shumicë e konsiuderueshme jetojnë në Kosovë në kushte jashtëzakonisht të rënda.

Organet qëndrore të shtetit këtë spastrim etnik në vazhdimësi e kanë heshtur, dhe nuk kanë bërë as përpjekjen minimale për të kthyer të shpërngulurit në shtëpitë e tyre. Ndërsa, në kohën e paraqitjes së këtij raporti Ministria e Punëve të Brendshme e Republikës së Serbisë në mënyrë arbitrare po bën pasivizimin e vendbanimeve të tyre duke u thirrur në Ligjin mbi vendbanimin dhe vendqëndrimin.⁶ Pasivizimet po bëhen pa ndjekur asnjë procedurë gjyqësore, dhe kështu pa vendim gjyqësor.

Deri në paraqitjen e këtij raporti Stacioni policor i Bujanocit dhe Preshevës, me kërkesën mbi qasjen në informacionet e rëndësishme publike të Këshillit kombëtar të pakicës kombëtare shqiptare shihet qartë që nga përgjigjet e dhëna nga MUP-i, shihet qartë që vetëm në komunën e Preshevës dhe Bujanocit për vitin 2014 i është pasivizuar 132 qytetarëve e drejta vendbanimit duke u thirrur në Ligjin mbi vendbanimet dhe vendqëndrimet, si dhe 124 pasivizime gjatë vitit 2013. Ndërkaq, veprimet nuk po ndalen.

Megjithatë, ne si Këshill dyshojmë që numri i vendbanimeve të pasivizuara ndaj anëtarëve të bashkësisë shqiptare është më i madh. Shteti me këtë po angazhohet që sidomos në Bujanoc të bëjë ndryshimin artificial të strukturës së popullsisë, derisa e njëjta është e ndaluar me kushtetutën e vendit.

Të bëhet respektimi i plotë i Ligjit për Amnistinë (Fl.zyrtare e RFJ-se 37/2002 të 03.07.2001) e ish pjesëtarëve të UÇPMB-së dhe ndërprerja e të gjitha proceseve të montuara gjyqësore ndaj shqiptarëve, si dhe lirimi i të burgosurve politikë.

Ndriçimi i vrasjeve të civilëve shqiptar gjatë periudhës 1999 – 2001, në Preshevë, Bujanoc dhe Medvegjë.

⁶Ligji mbi vendbanimin dhe vendqëndrimin “Gaz. zyrtare RS”, nr. 87/2012

INFORMIMI NË GJUHËN SHQIPE

Duke marrë parasysh që qëllimet e shtetit në kuptimin e privatizimit të mediave janë përcaktuar me Strategjinë e zhvillimit të sistemit të informimit publik në Republikën e Serbisë deri më 2016, e aprovuar me 2011 si dhe me Ligjin mbi mediat tashmë është përcaktuar privatizimi i mediave lokale dhe jo atyre shtetërore apo krahinore, ndërsa deri më tani nuk kemi veprimet konkrete institucionale që Radio televizioni i Preshevës dhe Bujanocit ti shpëtojnë privatizimit dhe kësaj të vazhdojnë informimin në gjuhën shqipe shqipe dhe në gjuhën serbe, si mundësi për ofrimin e programeve multikulturore.

Duke marrë parasysh rëndësinë e informimit në gjuhën amtare, konsiderojmë që evitimi i privatizimit për këto Radio televizione është i rëndësishëm së veçantë për bashkësinë shqiptare në Serbi.

Ministria kulturës dhe informimit e Republikës së Serbisë nuk ka krijuar sigurinë juridike për aplikimin e masave mbrojtëse afirmative, në kuptimin e realizimit të drejtës për informim të pjesëtarëve të bashkësisë kombëtare shqiptare, sepse në periudhën prej vitit 2009 deri 2011 çdo vit është ndryshuar mënyra e bashkëfinancimit për ruajtjen e revistës në gjuhën e pakicës kombëtare shqiptare. Me ndërprerjen e plotë të bashkëfinancimit për ruajtjen e një reviste të vetme në gjuhën shqipe në vitin 2012 janë shkelur parimet kushtetuese dhe ligjore që i garantojnë status dhe mbrojtje juridike të barabartë përfaqësuesve të pakicës kombëtare shqiptare.⁷

Ndërsa, Radio-televizioni i Serbisë nuk emiton asnjë minutë program në gjuhën shqipe.

QASJA MEDIALE E ANËTARËVE TË BASHKËSISË KOMBËTARE SHQIPTARE

Nëse shkon gjithçka sipas prioriteteve të përcaktuara me Ligjin mbi mediat, gjë që i bie që RTV e lartshënuara të privatizohen, në anën tjetër ende nuk kemi lehtësime me të cilat pakicave kombëtare i mundësohet qasja lidhur me emitimin në nivelin lokal dhe regional.

Ndërsa, deri në momentin e paraqitjes së këtij raporti Këshilli kombëtar i pakicës kombëtare shqiptare ende nuk është konsultuar lidhur me kalimin në emitimin digjital të programit televiziv.

⁷Rekomandimi i Avokatit të popullit i RS, nr. 16-2568/11 me datë 18.06.2012.

KËSHILLI KOMBËTAR SHQIPTAR
НАЦИОНАЛНИ САВЕТ АЛБАНСКЕ НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ
NATIONAL COUNCIL OF ALBANIAN NATIONAL MINORITY

Në anën tjetër, procesi në aspektin teknik ende është i panjohur dhe kësisoj nuk kemi sigurinë që do të ruhet emitimi i programit televiziv në nivelin lokal në komunën e Bujanocit, Preshevës dhe Medvegjës apo përfshirë emitimin digjital nacional në gjithë vendin.

PJESËMARRJA NË JETËN PUBLIKE DHE INSTITUCIONALE

Stacionet policore në komunën e Preshevës, Bujanocit dhe Medvegjës në hierarkinë e tyre komanduese fare pak ka të përfshirë anëtarë të bashkësisë kombëtare shqiptare, kështu që kemi shpërputhje me pasqyrën entike të popullsisë.

Kërkesat e gjuhëve të pakicave gjatë procesit të punësimit, sidomos për punët që kërkojnë kontakte më të shpeshta me publikun, nuk aplikohen.

Këshilli kombëtar shqiptar me keqardhje konstaton që anëtarët e bashkësisë kombëtare shqiptare po mbahen tërësisht larg integritit të tyre në jetën institucionale. Gjendja është e vështirë sidomos në organet qëndrore të cilat janë të disperzuara në nivelin lokal, në të cilat punësimi i anëtarëve të pakicës shqiptare është jashtëzakonisht i mangët apo fare i pa pranishëm.

Në anën tjetër shteti, zyrtarisht ende nuk ka aprovuar Strategji mbi integrimin e anëtarëve të pakicave nacionale në jetën publike të vendit. Në kuptimin gjithëpërfshirës nuk po aplikohen programe promovuese që kanë për qëllim integrimin e pakicave nacionale.

Psh. Në numrin e përgjithshëm të popullsisë në rajonin e Pçinjës, shqiptarët kontribuojnë me 30% të popullsisë, ndërsa nuk ka të punësuar në institutu

PËRDORIMI I GJUHËS SHQIPE NË AUTORITETET ADMINISTRATIVE DHE GJYQËSORE

Deri në momentin e paraqitjessë këtij raporti organet republikane nuk kanë filluar përkthimin dhe publikimin e ligjeve më të rëndësishme në gjuhën shqipe. Organet kompetente republikane në frymën e Kartës, duhet të shqyrtojnë publikimin e “Gazetës zyrtare të Republikës së Serbisë” në gjuhën shqipe, para së gjithash atyre ekzemplarëve të cilët përmbajnë materie të rëndësishme ligjislativë për këtë pakicë. Ekzistojnë raste të veçanta të përkthimit të tekstit të disa ligjeve caktuara, p.sh. Ligji mbi këshillat nacionale të pakicave kombëtare. Në bazë të asaj që theksuam më lart, konsiderojmë që konkretisht në nivel republikan, ku nxirren aktet juridike më të rëndësishme, mungon publikimi i tyre i rregulltë në gjuhën shqipe nga ana e organeve

KËSHILLI KOMBËTAR SHQIPTAR
НАЦИОНАЛНИ САВЕТ АЛБАНСКЕ НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ
NATIONAL COUNCIL OF ALBANIAN NATIONAL MINORITY

kompetente republikane, ndërsa pa përkthimin zyrtar të ligjeve është vështirë të aplikohet përdorimi zyrtar i gjuhës shqipe dhe shkrimit të saj në organet e administratës dhe në gjykata.

Meqë në komunën e Preshevës, Bujanocit dhe Medvegjës jetojnë numër i konsiderueshëm i qytetarëve të përkatësisë kombëtare shqiptare dhe në këtë drejtim në kuptimin formalo juridik përdorimi zyrtar i gjuhës shqipe dhe shkrimit të saj si gjuhë e barabartë krahas gjuhës serbe dhe shkrimit cirilik është përcaktuar me Statutin e komunës së Bujanocit⁸, Statutin e komunës së Preshevës⁹, si dhe me Statutin e komunës së Medvegjës¹⁰. Mirëpo, edhe përkundër këtij detyrimi statutar, organet e administratës komunale të komunave të lartpërmendura komunikimin zyrtar me shkrim nuk e bëjnë në gjuhën shqipe me qytetarët e përkatësisë kombëtare shqiptare, përkatësisht aktet administrative individuale të cilat i sjellin një pjese e konsiderueshm e tyre nuk janë në gjuhën shqipe. Për të tejkaluar këtë problem, organet shtetërore do duhej të aplikojnë më tepër programe promovuese me qëllim të vetëdijësimit mbi të drejtën e qasjes në gjuhën amtare në organet administrative, por në anën tjetër edhe shtimin e aftësive gjuhësore për të punësuarit në administrata komunale e shtetërore të lartshënuara. Ndërsa, në Medvegjë kjo gjë do të arrihej me hapjen e mjaftueshme të vendeve të punës për përkthyes e cila do të parashihej me Rregulloren mbi sistematizimin dhe organizimin e vendeve të punës në administratën komunale. Konsiderojmë që në këtë mënyrë shërbimi i lartpërmendur do të mundësojë zbatimin e Ligjit mbi përdorimin zyrtar të gjuhëve dhe shkrimeve¹¹ si dhe realizimin e të drejtave tjera të garantuara.¹²

Gjithashtu, edhe pse Kuvendi komunal i Bujanocit ka aprovuar Vendimin mbi përdorimin zyrtar të gjuhëve dhe shkrimeve në territorin e komunës së Bujanocit,¹³ mbishkrimet e institucioneve shtetërore të cilat janë të disperzuara në komunat e Preshevës, Bujanocit dhe Medvegjës janë të shënuara vetën në gjuhën serbe dhe shkrimin cirilik, siç janë Stacionet policore, Enti republikan i gjeodezisë - shërbimi kadastral i paluajtshmërive, Enti republikan për sigurimin shëndetësor, Administrata tatimore e ministrisë së financave, filialet e shërbimit nacional për punësim dhe Fondit republikan për sigurimet pensionale invalidore.

Enti republikan i gjeodezisë, përkatësisht shërbimi kadastral i paluajtshmërive në komunën e Preshevës, Bujanocit dhe Medvegjës, listat poseduese nga baza kadastrale e paluajtshmërive dhe dokumentet tjera të lëshuara i bën vetëm në gjuhën gjuhën serbe dhe shkrimin cirilik.

⁸ “Gazeta zyrtare e rrethit të Pčinjës”, nr. 24/ 2008.

⁹ “Gazeta zyrtare e rrethit të Pčinjës”, nr. 26/2008.

¹⁰ “Gazeta zyrtare e qytetit të Leskocit”, nr. 18/2008, 38/2012.

¹¹ “Gazeta zyrtare e RS“ nr. 45/91, 53/93, 67/93, 48/94, 101/2005-dhe ligjet tjera, 30/2010.

¹² **Shembuj:** akte vetëm në gjuhën serbe dhe shkrimin cirilik: Aktvendimi i lëshuar nga administrata komunale, nr. 08-465-378 me datë 19.01.2012; Aktvendimi i dhënë nga administrata komunale në Bujanoc, nr. 08-351-35 dt. 27.05.2013; Aktvendimi i dhënë nga administrata komunale në Preshevë, nr. 05.501-04/13 dt. 19.02.2013.; Aktvendimi i dhënë nga administrata komunale në Preshevë, nr. 04.351-56/13 dt. 29.07.213.

¹³ “Gaz. zyrtare e Bujanocit” nr. 10/2014

KËSHILLI KOMBËTAR SHQIPTAR
НАЦИОНАЛНИ САВЕТ АЛБАНСКЕ НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ
NATIONAL COUNCIL OF ALBANIAN NATIONAL MINORITY

Ligji mbi mbrojtjen e drejtave dhe lirive të pakicave kombëtare në nenin 11. alinea 4. shprehimisht parashikon që përdorimi zyrtar i gjuhëve dhe shkrimeve të pakicave kombëtare nënkupton dhënien e dokumenteve publike dhe mbajtjen e evidencave zyrtare, si dhe të dhënat personale në gjuhët e pakicave kombëtare dhe pranimin e këtyre dokumenteve në këto gjuhë si të vlefshme.

Vlen të theksohet që në komunën e Medvegjës edhe pse gjuha shqipe me statutin e komunës është parashikuar të jetë në përdorim zyrtar, në shërbimin e administratës së përgjithshme nuk është i punësuar asnjë anëtar i përkatësisë kombëtare shqiptare si ofiqar, që deri diku është parakusht i shënimit të emrit personal në gjuhën shqipe me shkrimin e saj. Gjithsesi, njëra ndër shkeljet më të rënda të dispozitave ligjore dhe statutare është mospublikimi i vendimeve komunale nga ana e komunës së Medvegjës edhe në gjuhën shqipe me shkrimin e saj.¹⁴

Gjithashtu në stacionet policore në Preshevë, Bujanoc dhe Medvegjë të gjithë formularët dhe procedurat administrative ndaj palëve të cilat janë pjesëtarë të përkatësisë kombëtare shqiptare udhëhiqen vetëm në gjuhën serbe dhe shkrimin cirilik, nga se në administratën e stacioneve policore nuk ka të punësuar persona të përkatësisë kombëtare shqiptare, sikur që në Rregulloren mbi sistematizimin dhe organizimin e vendeve të punës nuk janë parashikuar vende pune për përkthyes. Kështu që me dispozitën e nenit 18 paragrafi 3 të Ligjit mbi përdorimin zyrtar të gjuhëve dhe shkrimeve është rregulluar që formularët e evidencave për nevojën e territorit në të cilin është në përdorim zyrtar gjuha e pakicës kombëtare, të botohen në dy gjuhë, në gjuhën serbe dhe në gjuhën e pakicës kombëtare gjuha e së cilës është në përdorim zyrtar. Në këtë kuptim ekziston obligimi i organeve administrative të stacionit policor në Bujanoc, Preshevë dhe Medvegjë, për t'i lëshuar vendimet dhe vërtetimet në dy gjuhë në bazë të letërnjoftimeve dhe vendbanimeve të dhëna, përkatësisht edhe në gjuhën shqipe dhe shkrimin e saj.

Mbi bazën e kësaj Këshilli ka paraqitur kërkesë te Avokati i popullit i Republikës së Serbisë për fillimin e procedurës ndaj Ministrisë së punëve të brendshme e cila në momentin e paraqitjes së këtij raporti është pushuar.¹⁵

¹⁴ Statuti i komunës së Preshevës i publikuar në ("Gazetën zyrtare të qytetit të Leskocit", nr. 18/2008, 38/2012).
Shembuj: Çertifikata e lindjes e lëshuar nga administrata komunale Medvegjë, nr. 200-00-4/2013-31/81278 dt. 16.08.2013.

¹⁵ Numri lëndës tek Avokati i popullit është 16-1813/13; **Shembuj:** Aktvendimi i dhënë nga ana e SP Bujanoc vetëm në gjuhën serbe dhe shkrimin cirilik, nr. 27-2609/12-103 me datë 26.12.2012; Aktvendimi i dhënë nga ana e SP Bujanoc vetëm në gjuhën serbe dhe shkrimin cirilik, nr. 205-99/11k me datë 05.05.2011; Aktvendimi i dhënë nga ana e SP Bujanoc vetëm në gjuhën serbe dhe shkrimin cirilik, nr. 205-384/12 me datë 20.02.2013; 205-27/13p me datë 30.05.2013; Aktvendimi i dhënë nga ana e SP Bujanoc vetëm në gjuhën serbe dhe shkrimin cirilik 205-98/13 me datë 27.05.2013.

KËSHILLI KOMBËTAR SHQIPTAR
НАЦИОНАЛНИ САВЕТ АЛБАНСКЕ НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ
NATIONAL COUNCIL OF ALBANIAN NATIONAL MINORITY

Ligji mbi përdorimin zyrtar të gjuhëve dhe shkrimit nuk zbatohet në asnjë ndërmarrje publike në komunat e Bujanocit, Preshevës dhe Medvegjës si dhe as në qendrat mjekësore në këto komuna, sikur që as raportet mjekësore nuk lëshohen në dy gjuhë. Nga ana tjetër entet republikane dhe shërbimet tjera publike cilat veprojnë në këto komuna, ndaj palëve të përkatësisë kombëtare shqiptare në asnjë rast nuk kanë aplikuar dygjuhësinë si gjuhë e barabartë në përdorim e parashikuar me ligj.¹⁶

Me hyrjen në fuqi të Ligjeve mbi rregullimin e gjykatave të vitit 2008, aplikimi i të cilëve ka filluar me datë 1 janar 2010, së bashku me Ligjin mbi selitë dhe territoret e gjykatave dhe prokurorive publike të vitit 2008 kanë sjellë probleme serioze në funksionimin dhe realizimin e të drejtave të qytetarëve të përkatësisë kombëtare shqiptare me vendbanim në komunat e Preshevës, Bujanocit dhe Medvegjës, para së gjithash për përdorimin zyrtar të gjuhës shqipe dhe shkrimit të saj në procedurat gjyqësore pranë gjykatës përkatëse. Në gjykatën themelore në Vranjë, në të cilën si njësi themelore janë kyçur gjykatat e deriatëhershme të komunës së Preshevës dhe Bujanocit, janë emëruar 5 gjykatës të përkatësisë kombëtare shqiptare, në raport me numrin e përgjithshëm prej 43 gjyqtarëve të paraparë për Gjykatën themelore, janë vetëm 11,62%. Duke ditur se Gjykata themelore mbulon 7 komuna të rrethit të Pçinjës ku më shumë se 30 % të numrit përgjithshëm të banorëve që jetojnë janë anëtarë të pakicës kombëtare shqiptare, në këtë kuptim numri i përmendur i gjyqtarëve të përkatësisë kombëtare shqiptare është i pamjaftueshëm që të sigurohet aplikimi kualitativ i dygjuhësisë. Deri në momentin e paraqitjes së këtij raporti, përveç një procedure e cila është zhvilluar në gjuhën shqipe dhe shkrimin e saj në Gjykatën themelore në Vranjë- njësi gjyqësore Preshevë, të gjitha procedurat tjera në gjykata janë udhëhequr vetëm në gjuhën serbe dhe shkrimin cirilik; po e njëjta situatë mbretëron edhe në prokurori.

Këshilli në pajtim me Ligjin mbi mbrojtjen e të drejtave dhe lirive të pakicave kombëtare ka aprovuar propozimin mbi përcaktimin e festave zyrtare për pakicën shqiptare në Republikën e Serbisë. Propozimi në fjalë vite më parë e kemi dërguar në Këshillin republikan për pakica kombëtare i themeluar me Vendimin¹⁷, të cilin e udhëheq kryeministri ni vendit, por ne, si Këshill nacional i shqiptarëve deri në momentin e paraqitjes së këtij raporti, ende nuk kemi marrë ndonjë përgjigje dhe rrjedhimisht festat zyrtare për bashkësinë kombëtare shqiptare në Serbi me neglizhimin e Këshillit në fjalë kan mbetur të pa përcaktuara.

Konsiderojmë që ndërtimi i mekanizmave insitucional administrativ me qëllim të përdorimit zyrtar të gjuhëve të pakicave, është para se gjithash afirmim i lirisë së shprehjes.

¹⁶ Rekomandimi i Avokatit të popullit i RS, nr. 16-998/12 od 13.07.2012.

¹⁷ “Gazeta zyrtare e RS”, nr 46/2013

E DREJTA E SHËNIMIT TË EMRIT PERSONAL NË GJUHËN SHQIPE

E drejta në emër personal është e drejtë e njeriut e cila çdo njeriu duhet ti mundësoj realizimin e të drejtës në identitetet dhe mbrojtjen e tij.

Shënimi i emrit personal në gjuhën shqipe me shkrimin e saj në librat amëz, është parakusht për realizimin e të drejtës për shënimin e emrit personal në të gjitha dokumentet publike dhe për këtë është e domosdoshme rritja e punës së ministrive kompetente me të punësuarit në shërbimet e ofiqarisë, me qëllim të edukimit dhe trajnimit të tyre lidhur me këtë çështje ashtu që problemet në praktikë të evitohen. Në këtë kuptim, meqenëse ministrinë kompetente nuk kanë ndërmarr ndonjë veprim konkret, Këshilli kombëtar shqiptar me datë 31 korrik 2014, kishte ndërmarr iniciativën lidhur me organizimin e debatit publik me temën “Si ta shkruajm emrin personal në gjuhën shqipe me shkrimin e saj në librat amëz dhe dokumentet publike”. Pjesëmarrës ishin zv. Avokati i popullit republican për pakica kombëtare, ekspertët e albanologjisë, shërbimet e ofiqarisë në komunën e Preshevës, Bujanocit, Medvegjes, Vranjës; stacionet policore në këto komuna.

Debatit i kishte paraprirë kampanja mediale e udhëhequr nga Këshillit kombëtar i pakicës kombëtare shqiptare lidhur me të drejtën e shënimit dhe përdorimit të emrit personal në gjuhën shqipe.

Duke pasur parasysh që materniteti për banorët e komunës së Bujanocit gjendet në spitalin e Vranjës, dhe për komunën e Medvegjës gjendet në spitalin e Leskocit, nënat me përkatësi kombëtare shqiptare të cilat janë me vendbanim në këto komuna kryesisht lindin në Vranjë dhe Leskoc. Për këtë arsye regjistrimin e fëmijëve të posalindur në librat amëz të të lindurve është i obliguar t’a lajmërojë institucioni shëndetësor në formularin e parashikuar pranë shërbimit të ofiqarisë të administratës komunale të qytetit të Vranjës dhe Leskocit. Megjithatë, pavarësisht faktit se në rendin juridik të Republikës së Serbisë e drejta e pjesëtarëve të bashkësive etnike për përdorimin e emrit personal është ngritur në nivel të të drejtave kushtetuese dhe më përparë është rregulluar me ligj dhe akte tjera nënligjore, zbatimi i kësaj të drejte në praktikë hasë në probleme të mëdha. Kështu, shumë persona kanë ankesa lidhur me punën e përditshme të shërbimit të ofiqarisë në administratat komunale të qytetit të Vranjës dhe të Leskocit ku janë vërejtur probleme në regjistrimin e fëmijëve në librat amëz e që kanë të bëjnë me shkrimin e emrave dhe mbiemrave në gjuhën shqipe dhe shkrimin latin (bastardimi i tyre), siç është paraparë me kushtetutë dhe ligj. Kjo po vjen si pasojë e parimit territorial që ishte në fuqi deri në 2010, lidhur me të drejtën e shënimit të emrit personal për anëtarët e pakicave kombëtare.

KËSHILLI KOMBËTAR SHQIPTAR
НАЦИОНАЛНИ САВЕТ АЛБАНСКЕ НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ
NATIONAL COUNCIL OF ALBANIAN NATIONAL MINORITY

Në shërbimet e ofiqarisë të komunës së Preshevës, Bujanocit, Medvegjës, Vranjës, Leskocit dhe komunat tjera në territorin e Republikës së Serbisë, renditja e regjistrimit të emrit personal të anëtarëve të bashkësisë shqiptare në librin amëz të të lindurve me gjuhën dhe shkrimin shqip të cilit i takojnë nuk aplikohet në mënyrë të njëjtë. Në rastet në të cilat emri personal është shkruar në gjuhën serbe dhe shkrimin cirilik procedohet në shumë mënyra ndaj kërkesave për regjistrimin e emrit personal të anëtarëve të pakicës kombëtare shqiptare në gjuhën amtare dhe shkrimin e saj – ndonjëherë me propozim për ndryshimin e emrit, e ndonjëher me kërkesë për përmirësimin e shënimit. Edhe pse Avokati i popullit i Republikës së Serbisë me Rekomandimin e tij nr. 16-166/11 të datës 16.03.2011 i ka rekomanduar Ministrisë për administratë shtetërore dhe vetadministrim lokal të Republikës Serbisë të ndërmarr masat e domosdoshme në kuadër të kompetencave të veta në mënyrë që shërbimet e ofiqarisë t’i zbatojnë drejtë dispozitat ligjore, më të cilat është përcaktuar mënyra dhe renditja e shënimit paralel të emrit personal të anëtarit të pakicës kombëtare në librin amëz të të lindurve, deri në momentin e paraqitjes së këtij raporti vazhdon e njëjta praktikë e procedimit në të gjitha administratat komunale, pa përjashtim.¹⁸

Pjesëtarëve të bashkësisë kombëtare shqiptare të cilët janë të lindur në komunat e lartpërmendura u lëshohen certifikatat e lindjes, kurorëzimit, vdekjes dhe vërtetime tjera të cilat janë të shënuara vetëm në gjuhën serbe dhe shkrim cirilik. Për shembull: në bazë të certifikatës së lindjes dhe certifikatës mbi shtetësinë¹⁹ MPB-i emrat dhe mbiemrat ashtu të shkruar të anëtarëve të pakicës kombëtare shqiptare i shënon edhe në letërnjoftim. Si pasojës e kësaj, vjen deri te një seri e lëshimeve gjatë shënimit të emrave në gjuhën dhe shkrimin shqip, si dhe shkeljen e të drejtës në identitetin personal të anëtarëve të pakicës kombëtare shqiptare në Republikën e Serbisë.²⁰

E drejta në emrin personal është njëra ndër të drejtat themelore e cila është ngritur në nivelin e garantimit kushtetues të të drejtave dhe lirive të njeriut. Kushtetuta e Serbisë²¹, në nenin 37, paragrafi 3 proklamon që zgjedhja dhe shfrytëzimi i emrit personal dhe emrave të fëmijëve është zgjedhje e lirë. Për pjesëtarët e pakicave kombëtare Kushtetuta, në nenin 79 paragrafi 1, përmban garancinë shtesë të së drejtës në shfrytëzimin e emrit dhe mbiemrit të tij në gjuhën e amtare.

¹⁸ Rekomandimi i Avokatit të popullit i RS nr. 16-166/11 i datës 16.03.2011; **Shembuj:** Çertifikata e lindjes e dhënë në administratën komunale të Vranjës, nr. 200-1-0/2011-3-09 e datës 22.08.2011; Çertifikata e lindjes e dhënë nga administrata komunale e Medvegjës, nr. 200-00-4/2013-31/81278 e datës 16.08.2013; Çertifikata e lindjes e dhënë nga administrata komunale Savski Venac, numri personal 817, e datës 15.04.2011; Çertifikata e lindjes e dhënë nga administrata komunale e Bujanocit, nr. 05-200/573 e datës 04.09.2013; Çertifikatën e nënshtetësisë e dhënë nga administrata komunale e Bujanocit, nr. 204-1277/11 e datës 01.07.2011; Aktvendimi i dhënë nga administrata komunale e Bujanoc, nr. 201-124/11 dt. 03.10.2011; Aktvendimi për plotësimin e emrit personal, i dhënë nga administrata e Preshevës, nr. 01.201-35/13 i datës 29.04.2013.

¹⁹**Shembuj:** Çertifikata e nënshtetësisë e dhënë nga administrata komunale e Bujanocit, nr. 05-204/478 dt.05.09.2013.

²⁰ Rekomandimi i Avokatit të popullit i RS, nr. 16-166/11 me datë 16.03.2011.

²¹ “Gazeta zyrtare e RS”, nr. 98/2006.

KËSHILLI KOMBËTAR SHQIPTAR
НАЦИОНАЛНИ САВЕТ АЛБАНСКЕ НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ
NATIONAL COUNCIL OF ALBANIAN NATIONAL MINORITY

Megjithatë, Këshilli raporton, që anëtarët e bashkësisë kombëtare shqiptare dokumentet personale në gjuhën e tyre i marrin vetëm në komunat ku gjuha shqipe formalisht është e përcaktuar si gjuhë në përdorim zyrtar. Gjithashtu, emrat personal në gjuhën shqipe që përmbajnë shkronja të cilat nuk ekzistojnë në shkrimin cirilikë, po deformohen gjatë procesit të transkriptimit në cirilikë, që hap probleme serioze për identitetin e individit, anëtar i bashkësisë kombëtare shqiptare.

Prandaj, konsiderojmë që ministrinë kompetente duhet të aplikojnë masa edukative për trajtimin e ofiqarëve, si dhe promovimin gjithëpërfshirës mbi të drejtën e shënimit të emrit personal në gjuhën amtare me shkrimin e saj.

SHENJAT TOPOGRAFIKE

Këshilli kombëtar shqiptar me miratimin e Ligjit mbi këshillat nacionale të pakicave kombëtare²², ka marrë përsipër kompetenca të rëndësishme në fushën e përdorimit zyrtar të gjuhës dhe shkrimit shqip. Në pajtim me këtë ligj, Këshilli kombëtar përcakton emërtimet tradicionale të njësive të vetëqeverisjes lokale, të vendbanimeve, të toponimeve dhe emërtimeve tjera gjeografike në gjuhën e pakicës kombëtare shqiptare, sepse në territorin e njësisë së vetëqeverisjes lokale ose vendeve tjera të banuara gjuha shqipe është në përdorim zyrtar; emërtimet të cilat janë të përcaktuara nga Këshilli kombëtar bëhen emërtime në përdorim zyrtar krahas emërtimeve në gjuhën serbe.²³

Prandaj, Këshilli kombëtar i pakicës kombëtare shqiptare, thekson që rëndësia e promovimit të dygjuhësisë në shenjat treguese është mjet për bartjen e mesazhit që hapësira konkrete është multietnike.

TEKSTET MËSIMORE DHE TRAJNIMI I MËSIMDHËNËSVE

Sigurisht se sfida më e madhe gjatë aktivitetit të Këshillit është sigurimi i librave në gjuhën shqipe për nxënësit parashkollor, shkollave fillore dhe atyre të mesme.

Si rezultat i punës së Këshillit 63 tekste për shkolla fillore janë lejuar për botim nga Ministria e arsimit të Republikës së Serbisë, prej të cilave 45 janë tekste dhe 18 fletore pune. Nga këto, 18

²²“Gazeta zyrtare e RS”, nr. 72/2009.

²³ Vendimi mbi përcaktimin e emërtimevetë vendbanimeve në gjuhën dhe shkrimin shqip për komunat Preshevë, Bujanoc dhe Medvegjë, e publikuar në “Gazetën zyrtare RS”, nr. 118/2012 me datë 15.12.2012.

KËSHILLI KOMBËTAR SHQIPTAR
НАЦИОНАЛНИ САВЕТ АЛБАНСКЕ НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ
NATIONAL COUNCIL OF ALBANIAN NATIONAL MINORITY

tekste dhe fletore pune janë nga Shqipëria, 10 tekste dhe fletore nga autorët lokal dhe 35 tekste dhe fletore të përkthyer nga Këshilli.

Librat e gjuhëve të huaja nuk janë përfshirë në këtë numër për arsye se ato janë të përbashkëta për të gjitha pakicat në Serbi.

Këshilli ka numër të madh kërkesash ndaj Ministrisë së arsimit të Republikës së Serbisë për të lejuar për përdorim nga Shqipëria këto tekste shkollore: biologji, kimi, histori, art figurativ, kulturë muzikore dhe gjeografi, si dhe kërkesat për lejimin e teskteve për mësimin në shkollat e mesme, nga Shqipëria si shtet yni amë.

Nga ana e Ministrisë së arsimit nuk respektohet ligji lidhur me përfshirjen e kulturës, identitetit dhe historisë shqiptare (deri në 30%) në planprogramet mësimore për lëndët: histori, gjeografi, arti figurativ dhe kulturë muzikore.

Këshilli kombëtar shqiptar thekson, që duhet nxitur aktivitetin institucional Ministria e arsimit me qëllim të lejimit të përdorimit të teksteve në gjuhën shqipe. Veçanërisht është nevojë urgjente që procedura e lejimit të tekstit të zbatohet në mënyrë ekspeditive.

Në momentin e paraqitjes së këtij raporti, ne si Këshill kemi paraqitur kërkesën për tekste shkollore në Ministrinë e Arsimit të Republikës së Kosovës, e cila ka bërë donacion te Këshillit rreth 103,222 tekste shkollore për mësimin fillor. Tekstet në fjalë kanë hyrë në mënyrë legale në territorin e Serbisë më 7 shtator 2015, por akoma po mbahen në terminalin doganor në Preshevë me arsyetimin se „kinse“ nevojiten dokumente shtesë nga Ministria e Arsimit në Serbi. Në anën tjetër, Ligji mbi dhurimet dhe donacionet në Serbi nuk parashikon dokumente të këtilla.

Nuk ekziston strategjia koherente shtetërore për avancimin e mësimdhënësve në gjuhët e pakicave, kurse përkujdesjen për avancimin e kuadrove arsimore kryesisht e ka marrë Këshilli. Gjithashtu, nuk ekziston praktika për angazhimin e mbikëqyrësve shkollor për mësimin në gjuhët e pakicave kombëtare.

Gjithashtu, ka vite që nuk po zhvillohet procesi i licensimit të mësimdhënësve të bashkësisë kombëtare shqiptare.

Injorimin ndaj Këshillit, paraqet pengesë serioze në realizimin e kompetencave të parapara me ligjin e lartpërmendur.²⁴

²⁴ Aktgjykimii Gjykatës Administrative, nr.II-2 U.779/13 më datë 23.05.2013.; dhe Aktvendimi i Ministrisë arsimit, shkencës dhe zhvillimit teknologjik, nr. 119-01-00008/2013-03/23/3 dt. 22.04.2013., 119-01-00008/2013-03/15/2

KËSHILLI KOMBËTAR SHQIPTAR
НАЦИОНАЛНИ САВЕТ АЛБАНСКЕ НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ
NATIONAL COUNCIL OF ALBANIAN NATIONAL MINORITY

Konsiderojmëse është me rëndësi të përmendim edhe rastin e „Shkollësë muzikës“ në Bujanoc ku mësimi mbahet vetëm në gjuhën serbe dhe për cilën gjë ne si Këshill gjatë muajit shkurt 2013 kemi kërkuar nga komunat Bujanocit që të iniciojë procedurën për ndryshimin dhe plotësimin e statutit të kësaj shkolle në mënyrë që të bëhet e mundur mbajtja e mësimin edhe në gjuhën shqipe për nxënësit e përkatësisë kombëtare shqiptare, sikur edhe për institucionet kulturore komunale dhe bibliotekat e qyteteve – të komunës së Bujanocit, Preshevës dhe Medvegjës.²⁵ Ndërkohë, Kuvendi komunal i Bujanocit ka zbatuar vendimin e lartshënuar, duke harmonizuar Statutin e Bibliotekës së qytetit dhe Shtëpisë së kulturës me Ligjin mbi këshillat kombëtare të pakicave kombëtare dhe kështu përfaqësi i Këshillit tani e tutje do të jetë në Këshillin mbykqyrës të këtyre institucioneve.²⁶

Vlen të theksohet se Këshilli në bashkëpunim me Ministrinë e arsimit, shkencës dhe zhvillimit teknologjik të Republikës Serbisë, misionin e OSBE-së, Trupin koordinues të qeverisë së Serbisë për komunat Bujanoc, Preshevë dhe Medvegjë dhe me Universitetin e Novi Sadit, kanë arritur ta hapin paralelen e Fakultetit ekonomik të Suboticës në Bujanoc dhe në këtë mënyrë është bërë hapi i parë në kuptimin e realizimit të të drejtave kolektive për shkollim të lartë, duke pasur parasysh nevojën e hapjes edhe të drejtimeve tjera.

SFIDAT DHE PROBLEMET RRETH PRANIMIT TË DIPLOMAVE

Pjesëtarët e bashkësisë kombëtare shqiptare, në pamundësi të shkollimit në gjuhën e vetë amëtare në Serbi, janë të obliguar t'i vazhdojnë studimet e larta në universitetet e Shqipërisë, Kosovës dhe Maqedonisë.

Sistemi arsimor në Luginën e Preshevës realizohet në pajtim me ligjet që rregullojnë fushën e arsimit në Republikën e Serbisë dhe nuk është i harmonizuar me sistemin arsimor konform standardeve evropiane për arsim sipas Deklaratës së Bolonjës.

Gjetjen e zgjidhjes së pranueshme për njohjen e Diplomave nga Universitetet e Kosovës, sipas Deklaratës së Bolonjës, me çrast duhet të njihen ECTS (European Credit System Transfer) ashtu siç është aplikuar edhe brenda hapsirës së Bashkimit Evropian.

dt. 22.04.2013. dhe tj, si dhe mbikëqyrja inspektuese e inspektoratit republikan arsimor, nr. 614-02-00988/2012-12 dt. 08.02.2013g., 424-614-00024/2013-07 dt. 11.03.2013g.

²⁵ Shkresa dërguar kuvendit komunal të Preshevës, nr. 125/2013; Bujanoc, nr. 126/2013 dhe Medvegjës, nr.124/2013 dt. 11.04.2013.

²⁶“Gazeta zyrtare e Bujanocit” nr. 14/2014

KËSHILLI KOMBËTAR SHQIPTAR
НАЦИОНАЛНИ САВЕТ АЛБАНСКЕ НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ
NATIONAL COUNCIL OF ALBANIAN NATIONAL MINORITY

Zgjidhjet e ofruara:

Fillimisht Diplomat të cilat janë lëshuar nga UNMIK janë njohur për tregun e punës. Ndërkaq, institucionet e Republikës së Serbiës nuk i kanë njohur diplomat e lëshuara nga institucionet e arsimit të lartë të Kosovës, përkatësisht institucioneve të përkohëshme të Kosovës (përdorimi serb). Por i ka njohur vetëm të vërtetuara nga UNMIK (Të vulosura nga UNMIK) për tregun e punës. Po si në rastin e parë edhe në rastin e dytë nuk ka qenë të njohuar si diploma valide për vazhdimin e studimeve në institucionet e arsimit të lartë në Republikën e Serbisë.

Gjendja e tillë ka vazhduar deri më 17 shkurt 2008, shpallja e pvarsisë së Republikës së Kosovës, më pas nuk janë njohur fare as për tregun e punës.

Siç e dini gjatë bisedimeve në Bruksel mes Prishtinës dhe Beogradit është gjetur dhe aplikuar njohja e Diplomave nga Universitet e Republikës së Kosovës përmes një organizate Evropiane SPARK e cila ka asistuar në barazvlersimin nga Asociacioni i Universiteteve Evropiane në Bruksel. Me çka i diplomuari nga Lugina e Preshevës ka përfutuar të drejtën për ta nostrifikuar Diplomën në njërin nga institucionet e arsimit të lartë në Republikën e Serbisë sipas një Udhëzimi të nxjerrur nga Qeveria e Serbisë. (Uredba o posebnom nacinu priznavanja i visokoskoskih isprava i vrednovanja studiskih programa univerziteta sa teritorije autonomne pokrajine Kosovo i Metohije koji ne obavljaju delatnos po propisima Republike Srbije “Sl. Glasnik RS” br. 16/2012)

Me çrast përveç që janë njohur si diploma për tregun e punës janë njohur edhe për vazhdimin e studimeve në institucionet e arsimit të lartë në Republikën e Serbisë. Këtë Urdhëres të Qeverisë së Serbisë, Gjykata Kushtetuese e Serbisë e ka anuluar si “kundërkushtetuese dhe antiligjore” më 30 Prill 2014. Qeveria e Serbis ka nxjerrë një tjetër Urdhëresë (Uredba o posbnom nacinu priznavanja i visokoskoskih isprava i vrednovanja studiskih programa univerziteta sa teritorije autonomne pokrajine Kosovo i Metohije koji obavljaju delatnost u skladu sa Rezolucijom 1244 SB UN. “Sl. Glasnik RS” br. 125/2014) e cila vazhdon të jetë në fuqi.

Zgjedhja e aplikur nga SPARK-u nuk ka prodhuar efektet e dëshirueshme, për më tepër marrveshja mbi akreditimin e këtyre Diplomave ka hasur edhe në mospërputhjen e programeve studimore si të tilla hasin në vështirësi në procesin e nostrifikimit nëpër institucionet e arsimit të lartë në Serbi. Në këtë proces kanë aplikuar me qindra të diplomuar të cilëve i është barazvleruar diploma nga Asociacioni i Universiteteve Evropiane, por diplomat e nostrifikuara nga institucionet e arsimit të lartë në Serbi janë më pak se 10 (dhjetë). Megjithate, duhet theksuar se organizata asistuese SPARK nuk është duke funksionuar po thuaj se një vitë çka e ka ndërpre plotësisht këtë proces.

KËSHILLI KOMBËTAR SHQIPTAR
НАЦИОНАЛНИ САВЕТ АЛБАНСКЕ НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ
NATIONAL COUNCIL OF ALBANIAN NATIONAL MINORITY

Ne besojmë se zgjidhja e drejtë dhe e qëndrueshme e kësaj çështjeje është sipas modeleve bashkohore evropiane në përputhje me standardet e përcaktuara nga Deklarata e Bolonjës.

NDJEKJA E MËSIMIT NË GJUHËN SHQIPE

Në Republikën e Serbisë ekzistojnë 15 shkolla fillore në të cilat zhvillohet mësimi në gjuhën shqipe, prej të cilave shtatë janë në Preshevë, gjashtë në Bujanoc dhe dy në Medvegjë. Shkolla të mesme të cilat organizojnë mësim në gjuhën shqipe janë gjithësejtë katër, prej të cilave dy janë në Preshevë, një në Bujanoc dhe një në Medvegjë. Numri i përgjithshëm i nxënësve në shkollat fillore dhe të mesme është mbi 10.000 (dhjetë mijë).

PJESËMARRJA NË ORGANET PËRFAQËSUESE

Duke u bazuar në Ligjin mbi këshillat kombëtare të pakicave kombëtare, si dhe në regjistrimin “famos” të popullsisë të vitit 2011, Ministria e administratës shtetërore me Vendimin mbi shpalljen e zgjedhjeve për anëtarë të Këshillave kombëtare të pakicave kombëtare²⁷, kishte zvogëluar numrin e anëtarëve të Këshillit kombëtar të pakicës kombëtare shqiptare nga 29 (sa ishin me zgjedhjet e 2010-tës) në 15 anëtar. Në këtë kuptim, me vendimin e lartshënuar qeveria republikane kishte zvogëluar kapacitetin përfaqësues institucional të Këshillit kombëtar shqiptar. Gjithashtu, kjo ka ndikuar edhe në shkurtimet e mëdha buxhetore që po aplikohen ndaj këtij institucioni. Për pasojë, kjo ka shkaktuar edhe jo funksionimin normal.

Këshilli kombëtar shqiptar, thekson që zgjedhjet e mbajtura me 16 mars të vitit 2014, anëtarët e pakicës kombëtare shqiptare kishin zgjedhur dy përfaqësues në parlamentin republikan. Por, në anën tjetër shpreh keqardhjen që edhe gjatë kësaj legjislature po ndjeket praktika e mëhershme nga qeveria, e cila po aplikon qasje refuzuese lidhur me përfshirjen e përfaqësuesve shqiptar në shumicën parlamentare e rrjedhimisht përfshirjen e pakicës shqiptare në qeverinë qendrore.

Këtu shihet qartë që shteti po aplikon një lloj politike të “segregacionit politik” ndaj bashkësisë shqiptare në Serbi.

²⁷“Gaz. zyrtare RS”, nr. 89/2014

Ndërkaq, në nivelin lokal pakica shqiptare përfaqësohet në kuvendet komunale dhe qeverisjet ekzekutive në komunën e Bujanocit, Preshevës dhe Medvegjës.

PJESËMARRJA NË ADMINISTRATËN SHTETËRORE DHE SISTEMIN GJYQËSOR

Këshilli kombëtar i pakicës kombëtare shqiptare, thekson që një numër i konsiderueshëm i dispozitave ligjore vetëm e ka për qëllim të promovojë përfaqësimin adekuat të bashkësisë etnike në administratën shtetërore. Megjithatë, kur është fjala për pjesëtarët e bashkësisë kombëtare shqiptare dispozitat e lartshënuara nuk aplikohen nga shteti. Shqiptarët pothuajse tërësisht mbahen larg administratës shtetërore edhe në nivelin lokal ku ata përbëjnë shumicën e popullsisë.²⁸

Paketa e re ligjore për reformën e gjyqësorit e aprovuar në seancën e rregulltë të Kuvendit të Republikës së Serbisë më datë 20 nëntor 2013, përfshirë Ligjin mbi ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit mbi prokurorinë publike, Ligjin mbi ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit mbi gjykatësit, Ligjin mbi ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit mbi rregullimin e gjykatave si dhe Ligjin mbi selitë dhe territorin e gjykatave dhe prokurorive publike të cilët në mes të tjerash parashohin edhe rrjetin e gjykatave themelore dhe për kundërvajtje, në komunat në të cilat gjuha shqipe është në përdorim zyrtar: në nenin 2, paragrafi 1, pika 6) nuk parashihet Gjykata për kundërvajtje me seli në Bujanoc, por në vend të kësaj do të jetë njësi gjyqësore në Bujanoc e Gjykatës për kundërvajtje e Vranjës, nga ana tjetër sipas të njëjtit nen dhe paragraf në pikën 30) parashihet që në Preshevë sikur deri më tani të jetë Gjykata për kundërvajtje. Sipas nenit 3, paragrafit 1, pika 10) në Bujanoc do të jetë Gjykata themelore, për territorin e komunës së Bujanocit dhe Preshevës, por këto zgjidhje ligjore nuk parashohin që komuna e Preshevës të ketë Gjykatën themelore me seli në komunën e saj, siparakusht për përdorimin zyrtar të gjuhës shqipe dhe shkrimit të saj, e njëjta vlen edhe për komunën e Medvegjës për të cilën nuk është paraparë Gjykata themelore. Sipas ligjit të lartpërmendur në nenin 9, paragrafi, 1 pika 14) për territorin e Gjykatës themelore të Bujanocit me njësinë gjyqësore në Preshevë, kompetente është parashikuartë jetë Prokuroria publike themelore me seli në komunën e Vranjës, përkatësisht me njësinë e saj në Bujanoc. Ky strukturim i rrjetëzimit të gjykatave dhe prokurorive e pamundëson realizimin e të drejtës për përdorim zyrtar të gjuhës shqipe dhe shkrimit të saj në këtë degë të pushtetit.

Kësisoj Këshilli kombëtar i pakicës kombëtare shqiptare thekson që “Reforma e sistemit gjyqësor e vitit 2010”, e cila ka sjellur deri te “mbyllja e gjykatave të vogla lokale” dhe janë

KËSHILLI KOMBËTAR SHQIPTAR
НАЦИОНАЛНИ САВЕТ АЛБАНСКЕ НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ
NATIONAL COUNCIL OF ALBANIAN NATIONAL MINORITY

bartur në “qendrat e mëdha urbane”, gjithashtu ka rritur problemet në qasjen për të drejtën në gjuhët e pakicave kombëtare, veçanërisht në komunat e lartshënuara, në të cilat gjuha shqipe është në përdorim zyrtar, edhe pse kjo është përcaktuar me Ligjin mbi përdorimin zyrtar të gjuhëve dhe shkrimeve.²⁹ Në këtë kuptim, Këshilli kombëtar shqiptar konsideron që reformat e rrjetit të gjykatave nuk kanë marrë fare parasysh pjesëtarët e bashkësisë kombëtare shqiptare, kështu asnjë gjykatës shqiptar nuk është i pranuar në nivelit e dytë të sistemit gjyqësor në përgjithësi. Gjithashtu, me keqardhje theksojmë faktin që shumica e pjesëtarëve të bashkësisë kombëtare shqiptare nuk i shfrytëzojnë të drejtat e tyre gjuhësore sespe nuk janë të vetëdijshëm për këtë.

Por, shqetësuese mbetet mungesa e programeve promovuese mbi të drejtat dhe liritë e njeriut, e veçanërisht për të drejtat gjuhësore.

PJESËMARRJA NË JETËN SHOQËRORE-EKONOMIKE

Këshilli kombëtar shqiptar, thekson që shteti serb nuk ka aplikuar masa të duhura për avancimin lokal të komunës së Bujanocit, Preshevës dhe Medvegjës, në kontekstin, në mes tjerash, shpejtimin e zhvillimit të rajonit me pjesëmarrjen e pjesëtarëve të bashkësisë kombëtare shqiptare në jetën ekonomike të këtij rajoni.

MARRËVESHJET BILATERALE

Këshilli kombëtar shqiptar e konsideron të nevojshme, lidhjen e marrëveshjeve bilaterale për realizimin e të drejtave minoritare, me vendet relevante si Shqipëria dhe Kosova.

²⁹ Neni 11 paragrafi 3 i Ligjit.

KONKLUZIONE

Konsiderojmë që Kushtetuta aktuale e vitit 2006 në nenin 1 të saj me përcaktimin që “Republika e Serbisë është shteti i popullit serb dhe të gjithë qytetarëve të cilët jetojnë në të”, tregon më së miri orientimin e shtetit lidhur me përcaktimin e të drejtave të pakicave kombëtare. Gjatë procesit të ndryshimit të Kushtetutës, kërkojmë të ndryshohet regjimi aktual i të drejtave të pakicave kombëtare ngase i njëjti në këtë formë është diskriminues në raport me shumicën e popullsisë.

Në pajtim me konkluzionet e lartshënuara, konsiderojmë që organizimi territorial-administrativ i vendit duhet të bëhet në pajtim koncentrimet tradicionale të grupeve etnike në zonat konkrete, në mënyrë që të jenë në gjendje ta administrojnë vetveten në nivel lokal me qëllim të mbrojtjes, kultivimit dhe avancimit të identitetit kombëtar dhe zhvillimit ekonomik të zonës konkrete.

Prandaj, Lugina e Preshevës³⁰ duhet të ketë formën e organizimit administrativo – territorial kushtetues me kompetenca të zgjeruara në vetadministrimin lokal, sferën e gjyqësisë, prokurorisë, policisë, arsimit, përdorimit të gjuhës dhe simboleve kombëtare, shëndetësisë, zhvillimit ekonomik, kulturës, planifikimit lokal, planifikimit hapësinor, resurset natyrore, sferën e banimit, shërbimet sociale.

Çështja e sigurisë publike të jetë në kompetencë ekskluzive të policisë multietnike dhe strukturave të saj komanduese, hierarkia komanduese të riorganizohet në përputhje me strukturën etnike të popullsisë.

Zhvillimi ekonomik i rajonit përmes krijimit të kushteve lehtësuese të kreditimit të ndërmarrjeve të vogla apo të mesme, tërheqjes së kapitalit të huaj, krijimit të qendrave të biznesit me krijimin e zonës së lirë tregtare, bashkëpunim ndërkufitar mbi modelet më të mira bashkëkohore.

Zhblokimi dhe privatizimi i ndërmarrjeve ekzistuese shoqërore të bëhet me krijimin e kushteve të barabarta të pjesëmarrjes të të gjitha palëve dhe etnive.³¹

Integrimi proporcional i shqiptarëve në strukturat e pushtetit lokal dhe rajonal dhe të gjitha institucionet shtetërore e publike të të gjitha niveleve.

³⁰ Emërtimi topografik shqiptar për komunën e Preshevës, Bujanocit dhe Medvegjës.

³¹ Agjencioni republikan për privatizime, me një Vendim ka pezulluar privatizimin e të gjitha ndërmarrjeve shoqërore në Preshevë, Bujanoc dhe Medvegjë.

KËSHILLI KOMBËTAR SHQIPTAR
НАЦИОНАЛНИ САВЕТ АЛБАНСКЕ НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ
NATIONAL COUNCIL OF ALBANIAN NATIONAL MINORITY

Aplikimi zyrtar i gjuhës shqipe me shkrimin e saj në institucionet e vetadministrimit lokal, institucionet shtetërore dhe ato publike të të gjitha niveleve. Pra, jo vetëm mbi parimin personal, por edhe territorial.

Përdorimi zyrtar i simboleve kombëtare të shqiptarëve si dhe e drejta e shënimit zyrtar të datave të rëndësishme nga historia kombëtare dhe emërtimet e rrugëve, shesheve dhe toponimeve gjeografike.

Themelimi i institucioneve për shprehjen, ruajtjen, avancimin e vlerave kulturore, informative, fetare dhe tradicionale, specifike për shqiptarët.

Krijimi i institucioneve të veçanta për mbrojtje sociale të shtresës së rrezikuar të popullatës.

Zhvillimi i institucioneve ekzistuese shëndetësore për mbrojtje primare të popullatës dhe krijimi i mundësisë për mbrojtje sekondare shëndetësore të popullatës së Luginës së Preshevës përmes ndërtimit të spitaleve për këto komuna.

Kthimi i qëndrueshëm i popullatës së zhvendosur përmes kompensimit të dëmeve në pasuritë e tyre, zhvillimit të infrastrukturës rrugore, shëndetësore dhe arsimore.

Këshilli kombëtar shqiptar konsideron që e vetmja zgjidhje e drejtë dhe e qëndrueshme për Luginën e Preshevës është repsketimi i plotë i të drejtave individuale dhe kolektive të bashkësisë kombëtare shqiptare mbi bazën e standardeve të avancuara Evropiane, duke marrë për model reciprociteti “Planin Ahtisari” si kompromisi i vetëm që ka prodhuar paqe dhe stabilitet regjional.

KËSHILLI KOMBËTAR SHQIPTAR

Numër 815-2 /15
Data 30 shtator 2015
Bujanoc

K R Y E T A R

Jonuz Musliu